

Nr 23

*Utlåtande i anledning av motioner angående åtgärder för miljö- och naturvård, m. m., om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram, om en långsiktig planering av miljövården, om kartläggning av vattentillgångarna, m. m. samt om riktlinjer för en regional miljö-
vård.*

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats

1. de likalydande motionerna I: 49 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 77 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställes,

I. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a) att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt »Kommittén för barns utemiljö» att i sitt fortsatta arbete beakta de synpunkter på samhällsplaneringen som framförts i förevarande motioner,

b) att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om olika åtgärder ägnade att bevara de delar av kulturlandskapet som av landskapsvårdande skäl bör bibehållas;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att statens naturvårdsverk får i uppdrag

a) att i samråd med statens naturvetenskapliga forskningsråd verka för utökad forskning inom naturvårdsområdet, särskilt med avseende på luft- och vattenföroreningar,

b) att fastställa normer för de högsta tillåtna restvärdena i avgaser från förbränningsmotorer och uppvärmningsanordningar samt för högsta tillåtna föroreningsgrad för vatten som utsläppes i recipient,

c) att i samarbete med socialstyrelsen och statens vägverk utreda frågan om den framtida vattenförsörjningen,

d) att intensifiera upplysningsverksamheten då det gäller föroreningar i naturen;

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t medverkar till att frågan om luftföroreningar göres till föremål för behandling inom Världshälsoorganisationen (WHO);

2. de likalydande motionerna I: 442 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 548 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett under parlamentarisk medverkan upprättat

miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram i enlighet med de riktlinjer som i motionerna anförts;

3. de likalydande motionerna I: 502 av herr *Wirtén m. fl.* och II: 631 av herr *Tobé m. fl.*, vari hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning för att inpassa miljövården i ett långsiktigt planeringsprogram;

4. de likalydande motionerna I: 448 av herr *Wirtén m. fl.* och II: 547 av herr *From m. fl.*, vari hemställs, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en riksomfattande kartläggning av vattentillgångarna och planering av deras ändamålsenliga utnyttjande i förening med kraftiga åtgärder till skydd mot ytterligare föroreningar; samt

5. de likalydande motionerna I: 728 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 932 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och förutsättningslös parlamentarisk utredning med uppgift att i samarbete med naturvetenskaplig expertis utarbeta riktlinjer för regional miljövård genom någon form av internationellt kontrollorgan.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig handläggning.

Utskottet har inhämtat yttranden över de likalydande motionerna I: 49 och II: 77 från socialstyrelsen, statens naturvårdsverk, statens växtskyddsanstalt, giftnämnden, institutet för vatten- och luftvårdsforskning samt naturresursutredningen, över de sinsemellan likalydande motionerna I: 442 och II: 548 samt I: 502 och II: 631 från statens naturvårdsverk och statens planverk, över de likalydande motionerna I: 448 och II: 547 från statens naturvårdsverk samt över de likalydande motionerna I: 728 och II: 932 från naturresursutredningen. Vidare har lantmäteristyrelsen inkommit med en skrift i anledning av motionerna I: 442 och II: 548.

Motionerna

I motionsparet I: 49 och II: 77 berörs inledningsvis de intresse motsättningar som råder mellan kraven på ekonomisk expansion och på en förbättrad levnadsmiljö.

I fråga om *samhällsplanering* berör motionärerna bl. a. de bullerproblem som uppstår genom trafiken, de ökade allmänhygieniska kraven på avfallsdestruktion, vatten- och avloppsfrågor, de miljötekniska och sociala problemen som följer med urbaniseringen och tillväxten av de största städerna, bostadsbyggandets lokalisering och utformningen av bostadsmiljöer, särskilt med hänsyn till barns och ungdomars behov.

I fråga om *nedsmutsning i naturen* förordar motionärerna bl. a. en skärpning av naturvårdslagens bestämmelser så att även lindrigare nedskräpning kan åtalas, effektiv information till allmänheten om nedskräpningens skadeverkningar och statliga insatser för utformande av normer, forskning,

upplysningsverksamhet och stimulansbidrag för att åstadkomma förbättrade destruktionsanläggningar.

Motionärerna finner angeläget att det arbete som bedrivs inom »Kommittén för ett renare samhälle» påskyndas och att de ovan anförda synpunkterna beaktas.

I frågan om *luftvård* framhåller motionärerna, att luftföreningarna ökat särskilt genom användande av tjocka eldningsolja. En övergång till tunnare eldningsolja inom tätbebyggda områden måste eftersträvas, och energiskattesatserna för olika typer av olja bör omfördelas.

Motionärerna berör också de luftföreningar — särskilt koloxid och blyföreningar — som förorsakas av motorfordon.

Beträffande *vattenförsörjning och vattenförening* anför motionärerna bl. a., att den fortgående föreningen av källorna utgör ett allvarligt problem. Den framtida färskvattenförsörjningen blir i mycket hög grad en planeringsfråga. Det bör fastställas vilka sjöar som skall utgöra de framtida vattenläkterna, och förening måste förhindras. Krav på rening av kloakvatten måste ställas så högt att utsläpp kan ske utan risk för att recipienten förstörs. För statsbidrag till kommunala reningsverk bör krävas även kemisk rening.

Motionärerna anför vidare, att användningen av *biocider* bör kontrolleras genom en efterhandsredovisning av saluförda preparat och att man bör försöka minska behovet av kemiska preparat genom resistensbiologisk forskning.

Slutligen berör motionärerna *landskapsvården* och uttalar, att betydande delar av det odlingslandskap som hotas av igenväxning måste hållas öppna med hänsyn till bebyggelse och rekreation. Det bör kartläggas vilka områden som skall bevaras, så att åtgärder kan vidtas redan då jordbruksdriften läggs ned.

I motionsparet I: 442 och II: 548 uttalas, att riksdagen bör anta principiella riktlinjer i fråga om miljöpolitiken, varefter det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utarbeta ett handlingsprogram.

Till miljöpolitiken räknar motionärerna både frågor om den yttre miljön och frågor om människors anpassning sinsemellan och till den omgivande verkligheten.

Motionärerna framhåller behovet av *forskning* i fråga om bl. a. naturresursernas utnyttjande, samhällsplanering och bebyggelseplanering. Vidare bör socialmedicinsk och hälsovårdsorienterad forskning ges hög prioritet.

Miljöpolitiken bör även syfta till att försöka minska de psykiska påfrestningarna i vårt samhälle, främst genom förebyggande åtgärder. Forskning om stressmekanismerna och om psykiska skador måste stimuleras. Mentalhygienisk vård och rehabiliteringsåtgärder bör ägnas större uppmärksamhet.

het. — Urbaniseringens konsekvenser för individerna måste förutsättningslöst studeras.

Det krävs *utbildning* av fackmän som kan lösa tekniska och ekonomiska problem på miljövårdens område. Utbildningsgrenar, även på högskolenivå, måste startas med sådan inriktning.

Ungdomen bör ges goda kunskaper om biologiska, ekologiska, sociala och medicinska sammanhang.

I *samhällsplaneringen* måste den fysiska markanvändnings- och bebyggelseplaneringen underordnas en miljöplanering, som bygger på långsiktiga hänsynstaganden. Frågor om bebyggelseplanering, markanvändning och naturresursernas användning över huvud taget bör samlas under ett departement. Lantmäteristyrelsen och statens planverk bör samorganiseras. Samhällsplaneringen på länsnivå måste samordnas i en organisation på länskommunal grund.

I vad gäller *bebyggelse* berörs bl. a. behov av forskning och standardnormer för bostadsområden och vidare restider, servicefrågor och trafiksäkerhetsfrågor.

I fråga om *naturen* förordar motionärerna en riksomfattande inventering av områden som ur allmän naturvårdssynpunkt eller av andra speciella skäl bör bevaras. Del regionala naturvårdsarbetet bör läggas under länskommunal förvaltning och naturvården även bli en kommunal angelägenhet. I planering och planlagstiftning måste hänsyn tas till kraven på god landskapsvård. Planeringsfrågorna för jordbruket och landskapsvården bör samordnas. Genom en målinriktad forskning bör man försöka finna metoder att minska behovet av energi från vattenkraftanläggningar.

Vidare behandlas olika frågor om nedskräpning av naturen.

I fråga om *föroreningar och buller* bör samhället stimulera till investeringar, som kan motverka vatten- och luftföroreningar och andra immisioner, genom gynnsammare avskrivningsregler och förbättrade statsbidragsmöjligheter. Tillförseln av närsalter till vattendragen måste minskas. Fosforförorenande ämnen bör avgiftsbeläggas eller förbjudas.

Godkända mätmetoder och fastställda gränsvärden för luft- och vattenföroreningar samt för hälsovådligt buller måste införas. En hydrologisk undersökning av landets grundvattentillgångar bör göras för trygghet av vattenförsörjningen.

Beträffande *arbetslivet* anføres, att större hänsyn måste visas människornas önskemål om bostadsort och att även arbetsplatser med samhällets medverkan bör flyttas. De anställda måste kunna påverka sina arbetsförhållanden och kunna känna sig delaktiga i produktionsprocessen. Företagshälsovård och arbetarskydd bör förbättras och arbetsmedicinsk forskning stödjas.

Även frågor om skolans anpassning till arbetslivet, skoldemokrati och förebyggande av stress i skolan berörs.

Slutligen betonar motionärerna att Sverige har ett internationellt ansvar genom sina möjligheter att bli ett föregångsland på miljövårdens område.

I de likalydande motionerna I: 502 och II: 631 behandlas olika frågor om miljövård, främst naturresursernas exploatering samt föroreningar och behovet av reningsåtgärder, även genom internationella aktioner. Vidare betonas behovet av planering för lokalisering av industrier m. m. och framhålls att naturvården bör ingå som en betydelsefull faktor i planeringsarbetet samt att särskild hänsyn måste tas till vatten- och luftföroreningar och till buller vid tätortsplanering.

Mot denna bakgrund ger motionärerna ett förslag till grunddrag i en långsiktig miljövårdspolitik avseende vatten- och luftvård, miljöfrågornas ställning i planeringsverksamheten, särskilda regler för lokalisering av stora miljöförstörande anläggningar, inordnande av statliga och statsunderstödda företag i samhällsplaneringen och föreskrifter om vården av reservat för naturvård.

I de likalydande motionerna I: 448 och II: 547 anförs, att den totala vattenförbrukningen kan väntas fördubblas fram till år 2000. Det är nödvändigt att planer upprättas över nuvarande och framtida vattenbehov samt över åtgärder som måste vidtas för skyddande av vattentillgångarna. Regionala kartläggningar av vattentillgångarna har under senare år kunnat ske i inte obetydlig omfattning, och flera har berört såväl vattenförsörjning som avloppsplanering.

Motionärerna framhåller, att Sveriges geologiska undersökning har börjat upprätta ett riksomfattande brunnsarkiv för att få fram ett överskådligt datamaterial för grundvattentäkter. Men grundvattentillgångarna hotas av den sjunkande grundvattennivån och av de alltmer tilltagande riskerna för förorening. Vattenbehovet för tätorterna tillgodoses f. n. med ytvatten till 60 % och med grundvatten till 40 %. Glesbebyggelsen använder praktiskt taget endast grundvatten.

En riksomfattande kartläggning av vattentillgångarna bör avse såväl de hydrologiska som fysikalisk-kemiska, biologiska och bakteriologiska förhållandena. Härjämte måste vattenbehovet kunna bedömas. Forskning beträffande skydd för vattentillgångarna är av grundläggande betydelse för vattenvårdsplaneringen.

I de likalydande motionerna I: 728 och II: 932 framhålls att — även om åtgärder mot luft- och vattenförstöringen inom landet vidtas — hittills praktiskt taget ingenting har gjorts för att bekämpa den regionala nedsmutsningen av miljön, t. ex. genom den tilltagande surhetsgraden i nederbörden under senare år, troligen orsakad utanför landets gränser. Sverige berörs även av de omgivande haven. Östersjön är en starkt utnyttjad recipient för både kommunala och industriella utsläpp. En nedsmutsning är synnerligen allvarlig med tanke på den långa gräns som Sverige har mot Östersjön och Östersjöns betydelse ur fiskesympunkt och rekreationssympunkt. Även de delar av Atlanten som berör Europa — Nordsjön med Skagerack och Kattegatt — belastas oerhört hårt med avloppsutsläpp från en

sammanlagd folkmängd av ca 200 miljoner människor och från en intensiv industri. Detta kan i framtiden påverka Sveriges möjligheter att utnyttja Kattegatt och Skagerack som recipienter, det viktiga nordsjöfisket, samt lokaliseringen av industrier till den svenska västkusten.

Åtgärder i luft- och vattenvårdande syfte inom Sverige kan endast i obetydlig grad påverka den framtida utvecklingen. Något internationellt organ som med kraft kan bearbeta problemet och på regional basis föreskriva förbättrade åtgärder finns inte. I problemet om den regionala nedsmutsningen har Sverige skyldighet att än en gång ta ett viktigt initiativ till ett regionalt forsknings- och handlingsprogram. Sveriges neutralitet garanterar möjligheter till förhandlingar och samarbete med alla berörda parter i europa-regionen.

Motionärerna anvisar möjligheten att tillskapa två internationella kommissioner, en vatten- och en luftvårdskommission, möjligen med anknytning till Europarådet eller annat internationellt organ. De svenska intressena bör bevakas av ett till regeringen direkt knutet organ.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna I: 49, II: 548, II: 631, II: 547 och II: 932.

Yttrandena

Statens naturvårdsverk har uttalat sig om de tre motionsparen om åtgärder för miljö- och naturvård, om långsiktig planering av miljövärden samt om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram utan att ingå på där upptagna detaljfrågor samt anfört:

Omfattande reformer har nyligen genomförts eller kan väntas på miljövårdsområdet. Naturvårdsverket anser det därför nödvändigt att man får vinna erfarenheter av dessa reformer innan mera genomgripande förändringar åter övervägs. Härtill kommer att åtskilliga av de i motionerna framställda önskemålen redan tillgodosetts eller kan tillgodoses inom ramen för nuvarande ordning.

Mot bakgrund av det anförda saknas enligt verkets mening för närvarande anledning att från riksdagens sida vidta särskilda åtgärder i anledning av motionerna.

Statens planverk har avgivit yttrande beträffande de två motionsparen om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram och om långsiktig planering av miljövärden samt därvid uttalat sig om de avsnitt som berör samhällsplanering. Yttrandet innefattar även svar på remiss i anledning av till utskottet hänvisade motioner angående samhällsplanering (II: 928) samt samhällsplanering och välfärdsutveckling (I: 736 och II: 938) vilka behandlats av utskottet i utlåtande nr 12 år 1968. Yttrandet har i huvudsakliga delar intagits som bilaga till nämnda utlåtande, vartill utskottet hänvisar. Sammanfattningsvis anför planverket:

Av vad planverket anfört framgår, att planeringens roll och betydelse på alla nivåer behöver uppmärksammas och förstärkas samt att nya planeringsinstrument behövs härför. En riksplanering och en ny lagstiftning för

planering och byggande är därför synnerligen angelägna. Planverket anser att en mera preciserad och klart formulerad målsättning erfordras på den fysiska planeringens område. Verket utgår emellertid från att riktlinjer i sådant avseende i väsentlig utsträckning skall komma att fastläggas vid ett ställningstagande till det utredningsarbete som nu pågår eller förestår beträffande en riksplanering, en översyn av byggnadslagstiftningen samt inom planeringsberedningen.

I fråga om planering anför *lantmäteristyrelsen*:

Lantmäteriets förrättningsorganisation ägnar sig i stor omfattning åt även fristående översikts- och detaljplanläggning där sådan eljest ej kommer till stånd inom rimlig tid och därigenom fördröjer förrättningsverksamheten. Vid en av lantmäteristyrelsen företagen undersökning framgick att lantmäteriet i större utsträckning medverkat vid tillkomsten av mer än hälften av all översiktlig byggnads- och naturvårdsplanering. Lantmäteriet medverkar även mycket aktivt i detaljplanering av frilidsbebyggelse, samt i vissa fall vid upprättande av s. k. kommunala handlingsprogram. Här må även framhållas att fastighetsbildningslagstiftningen har uppbyggts mot bakgrund av att fastighetsbildningen skall inordnas i lämplig planläggning.

Det framstår som ytterligt angeläget att samordning sker av fastighetsbildning och planläggning. Därigenom ernås en väsentlig förkortning av tiden för exploateringsprocessen. Lantmäteristyrelsen har därför under senare år vidtagit olika åtgärder ägnade att öka ifrågavarande samordning. Genom att i konkreta planlägningsfrågor samordna erfarenheter från lantmäteriets verksamhetsområde med erfarenheter och rön från andra håll samt genom egna utvecklingsarbeten i allmänna planläggningsspörsmål har styrelsen kunnat lämna främst lantmäteriets regionala och lokala organ betydelsefull service. Denna verksamhet har successivt utökats. Såsom exempel på inom styrelsen bedrivit utvecklingsarbete av åsyftat slag kan nämnas utarbetande av lämplig arbetsmetodik vid översiktlig planering för olika slag av markanvändning samt vid fastighetsvärdering. Lantmäteristyrelsen lämnar vidare — främst genom dess stadsbyrå — en omfattande service åt städer och samhällen i ärenden rörande byggnadslagstiftningen och dess tillämpning i olika avseenden. I sammanhanget må även erinras om det i statsverkspropositionen framlagda förslaget rörande det framtida fastighetsregister som uppbyggts i syfte att tillgodose samhällsplaneringens behov av en ändamålsenlig informationsredovisning.

Lantmäteristyrelsen har sålunda omfattande funktioner berörande bebyggelseplaneringen. Genom att lantmäteriet dels har en förrättningsorganisation bestående av lokala organisationsenheter, vilka regelmässigt ha nära kontakter med kommunerna, dels har överinseendet över det kommunala mättnings- och fastighetsbildningsväsendet har lantmäteriorganisationen vid en närmare samordning av planverksamheten och fastighetsbildningsverksamheten särskilda förutsättningar att genom nyssnämnda kontakter behandla de problem som sammanhånga med den nuvarande efterläpningen på plansidan. Genom de regionala och lokala organens medverkan i den planering som bedrivs inom jordbruks- och skogsbrukssektorn har lantmäteriet jämväl förutsättningar att verka för samordning mellan å ena sidan jord- och skogsbruksintressena samt å andra sidan bebyggelseplaneringen. Lantmäteriet har redan enligt fattat principbeslut om organisationen av rationaliseringsverksamheten på bl. a. jordbrukets område

fått i uppgift att verka för att insatserna för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering samordnas med samhällsplaneringen (se SOU 1964: 55, s. 166 och prop. 1965: 100, s. 68).

Sammanfattningsvis konstaterar lantmäteristyrelsen, att behovet av en ökad samverkan inom samhällsplaneringens område, såväl vad avser undervisningen och forskningen som organisationen av de statliga myndighetsfunktionerna har blivit alltmer aktuellt. Frågan om ett sammanförande av statens planverk och lantmäteristyrelsen synes böra tagas upp till övervägande snarast, icke minst med hänsyn till den pågående utredningen om fastighetsbildnings- och mätningsväsendets organisation. Med hänsyn till vad statskontoret anfört vid remissbehandling av förslaget rörande byggnadsstyrelsens uppdelning och då ämnesområdet torde nära beröra arbetet inom nämnda utredning synes frågan om nu ifrågavarande samordning böra prövas inom nämnda utredning.

Socialstyrelsen, som yttrat sig över motionsparet om åtgärder för miljö- och naturvård, anser sammanfattande att med hänsyn till vad som redan är på gång inom detta område synes föga vara att vinna genom bifall till motionerna. Om planläggningen uttalar styrelsen:

Under de allra senaste åren har intresset för omgivningshygien under benämningen naturvård och miljöhygien snabbt ökat och en utbredd strävan att hejda den pågående miljöförstöringen har alltmer givit sig till känna.

Sett ur hälsovårdssynpunkt måste alla de enstämmiga krav, som numera ställs på en förbättring av samhällshygienen, hälsas med den allra största tillfredsställelse. Frågan blir närmast att kunna balansera en realiserbar satsning i det nu aktuella avseendet mot de resurser som krävs för ändamålet och som samhället och den enskilde har möjligheter att ställa till förfogande. I detta sammanhang kan man icke heller förbigå ett ofrånkomligt behov av en måttfull organisatorisk ledning av det komplex som miljö- och omgivningshygien utgör. Framför allt krävs planläggning av hur problemen skall angripas och en förbättrad synkronisering mellan de institutioner och myndigheter, som i sin dagliga verksamhet på olika sätt och i skilda sammanhang konfronteras med frågor av det här aktuella slaget. Härvid bör i större utsträckning än hittills den humanmedicinska expertis som socialstyrelsen kan ställa till förfogande medverka.

Om l a n d s k a p s v å r d uttalar *naturresursutredningen*:

Avsikten har varit att verksamheten inom detta område bör stödjas kraftigt i framtiden. Det kan dessutom framhållas att ett flertal instanser för närvarande arbetar med problemen. Så har t. ex. statens råd för skogs- och jordbruksforskning en speciell kommitté för dessa frågor, vilka likaledes har tagits upp av ekologikommittén vid statens naturvetenskapliga forskningsråd. Vid utformningen av det nuvarande svenska I.B.P.-programmet (International Biological Programme) har landskapsvården och det igenväxande landskapet spelat en central roll. Aktiviteten inom området är således betydande och någon speciell utredning torde för närvarande ej vara behövlig.

Vad beträffar f o r s k n i n g inom miljövårdsområdet erinrar flertalet remissinstanser om naturresursutredningens betänkanden Miljövårdsforskning (SOU 1967: 43 och 44) samt om den proposition (1968: 37) om en

samordnad och utbyggd naturvårdsforskning som i år förelagts riksdagen på grundval av dessa betänkanden.

Planverket anför härutöver:

Det torde på längre sikt utan tvekan bli ofrånkomligt att väsentligt förstärka den betydelsefulla sida av miljövårdsforskningen som mera direkt tar sikte på stadsbygden och dess miljö. I takt med den fortgående urbaniseringen påverkas allt fler människor av sådana miljöfaktorer som sammanhänger med hög befolknings- och bebyggelsekoncentration. Det gäller här inte enbart immissioner av buller-, ljuskaraktär etc. och den adderade effekten av dessa utan över huvud taget frågan om tolerabla gränser för belastningen på människan som biologisk varelse. Verket vill starkt understryka, att en intensifierad forskning på detta område är angelägen och i första hand bör inriktas på att ge underlag för normer av skilda slag. Enligt planverkets mening kan här en utredning vara motiverad och bör i så fall närmast inriktas på hur och i vilka organisatoriska former forskningsinsatserna bör ske.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning anser att kraven på utökad forskning inom miljövårdsområdet kan anses vara framförda med de av naturresursutredningen framlagda förslagen.

Naturresursutredningen anser ett samarbete mellan naturvårdsverket och naturvetenskapliga forskningsrådet för utökad forskning önskvärt särskilt om den föreslagna miljövårdsforskningsnämnden placeras under naturvårdsverket.

I vad avser frågan om regional miljövärd, särskilt för luft- och vattenvärd, anför utredningen, att den aktivt bidragit såväl till att primärmaterial framkommit som till information om den problematik, som behandlas i motionerna. För närvarande pågår sammanställningar av vetenskapliga rapporter avsedda för internationellt bruk. En del av detta material har redan framlagts vid internationella sammanträden och symposier. Inom detta område hoppas utredningen kunna utföra ytterligare arbete, innan verksamheten övertas av ett nytt organ. — Försurningen av nederbörden har iakttagits av svenska forskare. Primärmaterialet från dessa undersökningar har ännu ej kunnat redovisas i sin helhet inför ett internationellt vetenskapligt forum. Först sedan vetenskapsmännen i de olika europeiska länderna blivit övertygade om den svenska uppfattningen, kan de politiska och administrativa organen i dessa länder tänkas vidta motåtgärder. Den för närvarande mest angelägna uppgiften är således vetenskaplig information och ett forskningsmässigt stärkande av de svenska argumenten.

Beträffande *l u f t v å r d* anför *giftnämnden*:

Giftnämnden har att bedöma hälsofarligheten hos bensin försatt med sådan blyförening varom här kan bli fråga. Efter hand och inte minst till följd av den kraftigt ökade konsumtionen av motorbränsle har de med användning av blyhaltig bensin förknippade riskerna kommit att alltmera

uppmärksammas. Sålunda har bl. a. inom 1964 års naturresursutredning gjorts en omfattande litteratursammanställning om blybensin. Denna fråga har numera ytterligare aktualiserats. Sålunda har giftnämnden och statens naturvårdsverk i gemensam skrivelse till Svenska petroleuminstitutet den 16 januari 1968 uttalat att de var och en inom sitt ansvarsområde funnit det nödvändigt att pröva, huruvida icke en skärpning av bestämmelserna om blyföreningar i motorbränsle bör komma till stånd. Med anledning härav har institutet beretts tillfälle att avge yttrande i ärendet.

Om denna fråga uttalar *institutet för vatten- och luftvårdsforskning*:

Resultaten av den i Studsvik pågående utredningen rörande bilavgaser bör avvaktas innan frågan om eventuella normer för utsläpp från förbränningsmotorer kan tagas upp till prövning. Här liksom på de flesta andra områden gäller dock att tekniskt rimliga metoder utgör den nödvändiga förutsättningen för att normerna skall vara meningsfulla. Finns de tekniska metoderna kan föreskrifter och rekommendationer göra normer obehövlige. — Beträffande utsläppen från förbränningsanläggningar har man funnit det mer praktiskt att arbeta med immissionsriktvärden än med emissionsnormer. Immissionsriktvärden för svaveldioxid föreligger redan.

Växtskyddsanstalten framhåller att den sedan långt tillbaka haft upprepade anledningar att befatta sig med växtskador orsakade av luftföroreningar. Betydande skadegörelse på vild och odlad vegetation har i flera fall måst konstateras i närheten av luftförorenande industrier. Till de tidigare kända luftföroreningarna har i senare tid kommit nya, ex. etylén från petrokemiska industrier, ävensom blyet i bilavgaserna och storstädernas »smog». Beträffande särskilt de båda sistnämnda faktorerna har vi ännu föga erfarenhet av vad de kan betyda för växtligheten i vårt land men otvivelaktigt är det nödvändigt att även ur växtskyddssynpunkt hålla dessa slag av föroreningar under uppsikt.

Socialstyrelsen anför i denna del:

När nu luftföroreningsfrågorna alltmer aktualiseras är det angeläget att en centralt ledd forskning åstadkommes, som ger så klara besked som möjligt om hur de skall angripas ute i kommunerna. Dessa åtgärder är angelägna särskilt då det på olika håll i landet för närvarande pågår undersökningar av här angivet slag utan att det annat än undantagsvis finns normer för vilka luftföroreningsmängder som kan accepteras.

Avseende vattenförsörjningen uttalar *socialstyrelsen*:

Den framtida vattenförsörjningen är för flera större orter synnerligen allvarlig. Regionala utredningar beträffande denna fråga har utförts eller pågår. En mera systematiskt genomförd undersökning av hithörande frågor är önskvärd, bl. a. för att skapa klarhet i frågan vilka vattenområden som bör reserveras för vattenförsörjningen.

Även *institutet för vatten- och luftvårdsforskning* påpekar att ett flertal regionala utredningar redan föreligger speciellt beträffande södra och västra Sverige samt att eventuellt erforderlig central vattenförsörjningsplanering fortsättningsvis torde kunna bedrivas inom naturvårdsverket.

Naturvårdsverket uttalar följande:

Enligt naturvårdsverkets instruktion åligger det verket att »upprätta

översiktliga planer för vattenhushållning». Detta torde i sig innebära såväl en kartläggning av rikets vattentillgångar som en planering av vattenutnyttjandet och skydd mot ytterligare föroreningar. Denna verksamhet pågår. Takten för verksamheten blir självfallet beroende på de resurser som kan ställas till förfogande. Några ytterligare organisatoriska åtgärder är däremot inte påkallade. — Naturvårdsverket vill, vad beträffar skydd mot ytterligare vattenföroreningar, även hänvisa till verkets skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 januari 1968 angående översyn av 8 kap. vattenlagen m. m.

Vad gäller frågor om vattenföroreningar uttalar växtskyddsanstalten att dessa från anstaltens synpunkt hittills varit av mindre betydelse men att under årens lopp har uppträtt flera fall av växtförgiftningar till följd av förorenat vatten, huvudsakligen i samband med att sådant använts för vattning i växthus, och tendensen tycks vara att dylika skador uppträder allt oftare till följd av en tilltagande föroreningsgrad av vattentäkterna. Med utgångspunkt från egen erfarenhet kan växtskyddsanstalten alltså starkt understryka önskvärdheten av att alla de åtgärder vidtas som rimligtvis är möjliga för att begränsa den pågående föroreningen av luft och vatten och därav orsakade skadeverkningar på vår miljö.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning anför i denna del:

Frågan om högsta tillåtna föroreningsgrad av vatten som avleds till en recipient är komplicerad att sätta in i ett normsystem. Riktigt konstruerade normer kan tänkas fungera i länder där recipienterna utgörs av rinnande vatten. I vårt land gäller vattenvårdsproblemen i första hand skyddet av sjöar och sjösystem. Institutet anser därför att normer för utsläpp torde vara utomordentligt svåra att ställa upp. I Sverige utvecklade praxis med prövning av föroreningsfrågorna från fall till fall medger bättre hänsynstagande till miljömässiga, tekniska och ekonomiska faktorer.

Socialstyrelsen upplyser att särskilda utredningsgrupper tillsatts beträffande kvicksilverfrågan och frågan om användningen av rötslam som jordförbättringsmedel.

Frågan om nedsmutsning av naturen berörs av *socialstyrelsen*, som erinrar om att kommittén för ett renare samhälle har i uppdrag att framlägga förslag om renhållning utmed de allmänna vägarna, samt uttalar att upplysningsverksamhet, framför allt bland ungdomen, torde vara den effektivaste åtgärden mot nedskräpning. Vidare anføres:

Socialstyrelsen har för ettvarvt av budgetåren 1967/68 och 1968/69 begärt medel för att i samarbete med naturvårdsverket, svenska naturskyddsföreningen och riksförbundet för allmän hälsovård kunna anordna en landsomfattande, till allmänheten riktad upplysningsaktion — bl. a. genom massmedia — mot nedskräpning av naturen. Anslaget för budgetåret 1967/68 medgav tyvärr icke ett förverkligande av dessa planer. Några utställningar och en TV-serie med propaganda mot nedskräpning i naturen har emellertid anordnats under åren 1966 och 1967. Styrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation ämnar också, om så visar sig ekonomiskt genomförbart, återkomma med en stor kampanj för upplysning om förorening i naturen.

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning framhåller att upplysningsverksamheten inom miljövårdsområdet för närvarande är mycket intensiv. En ytterligare upptrappning torde ske genom den miljövårdskampanj som i Europarådets regi börjar under våren innevarande år och som pågår fram till år 1970.

Giftnämnden anför att frågan om destruktion av rester av bekämpningsmedel och andra hälsofarliga varor är föremål för särskild utredning inom nämnden. I avvaktan på ytterligare åtgärder har hittills sammanställts råd och synpunkter beträffande förstöring av bekämpningsmedelsrester, tomemballage m. m. Dessa har tillställts ett stort antal myndigheter, organisationer och enskilda såsom länsläkarna, hälsovårdsnämnderna, hushållningssällskapen m. fl. Nämnden räknar med att ifrågavarande utredning skall kunna slutföras inom en relativt nära framtid. I samband därmed torde få bedömas huruvida spørsmålet om destruktion eller annat oskadliggörande av giftrester påkallar speciella åtgärder eller om eventuella åtgärder kan samordnas med behandlingen av det allmänna problemet om destruktion av avfall.

I *biocidfrågan* anför *giftnämnden*, som i egenskap av registreringsmyndighet enligt bekämpningsmedelsförordningen uttalar, att avgöranden i registreringsfrågor ibland kan vara utomordentligt svåra med hänsyn till de komplexa tekniska och vetenskapliga problemställningar som föreligger.

Vidare anför nämnden:

I motionerna har som särskilt önskvärt angivits en redovisning av saluförda bekämpningsmedel, exempelvis genom årliga uppgifter från distributörerna om försålda kvantiteter. Liknande synpunkter har framförts av naturresursutredningen. Förslaget mottogs positivt av remissinstanserna och har numera behandlats i proposition nr 37, där föredragande statsrådet förklarar sig ha för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt naturvårdsverket och giftnämnden att utreda och lägga förslag i denna fråga.

Växtskyddsanstalten anför till en början att kemiska bekämpningsmedel eller enbart bekämpningsmedel är en fullgod benämning på de kemikalier det gäller, och att stämpla samtliga kemiska bekämpningsmedel som »biocider» oavsett att de tillkommit i högst vällovliga syften och utan att hänsyn tas till deras synnerligen olikartade beskaffenhet, användningssätt och inverkan på levande organismer är synnerligen olyckligt. Genom den klart negativa innebörden i ordet biocid motverkar dess användning som synonym till bekämpningsmedel också den strävan efter alternativa, ändamålsenligare och mindre riskabla sådana medel som är för handen och nu borde vara önskvärdare än någonsin. Det är alltså växtskyddsanstaltens bestämda uppfattning, att ordet »biocid» i denna allmänna betydelse icke har något berättigande. — Att genom målmedveten förädling göra kulturväxterna resistent mot olika slag av skadegörare är ur många synpunkter den riktigaste formen av växtskydd och bör eftersträvas i alla de fall där så är praktiskt möjligt. Sedan länge har det varit ett väsentligt mål för anstaltens verksamhet att genom en särskilt resistensbiologiskt inriktad forskning söka skaffa fram de kunskaper om viktigare parasiters biologi, variabilitet

och regionala fördelning, som utgör den nödvändiga grunden för resistensförädlingen. Sedan 1956 har anstalten haft vissa tjänster speciellt för detta ändamål jämte medel att under provisoriska former bedriva resistensbiologisk forskning. Trots de begränsade resurserna har för växtförädlingen värdefulla resultat kunnat uppnås. Anstalten vill med instämmande i motionärernas uttalande härom dels fästa uppmärksamheten på att resistensbiologisk forskning redan bedrivs i landet, dels ytterligare understryka vikten av fortsatt och om möjligt ökat stöd åt denna forskning.

Tidigare behandling av vissa miljövärdsfrågor och sammanställning av uppgifter i remissyttranden

De i det följande återgivna uppgifterna har fördelats under skilda rubriker.

Planering (I: 442 och II: 548; I: 502 och II: 631)

Frågor om översiktlig riksplanering av kusttrakterna behandlades av utskottet i utlåtande nr 29 vid 1965 års riksdag i anledning av uttalanden av riksdagens revisorer samt väckta motioner. Utskottet fann angeläget att en sådan översiktsplanering från statliga myndigheters sida på såväl central- och som regionplanet genomfördes i samverkan med kommuner och landsting. Utskottet tillstyrkte ej motionerna men föreslog att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. Riksdagen godkände utlåtandet.

Motionsyrkanden angående planering av bebyggelseområden och regionplanering behandlades av utskottet vid 1967 års riksdag. Utskottet avstyrkte i sitt utlåtande nr 41 motionerna under hänvisning till att en aviserad översyn av planeringsbestämmelserna i byggnadslagstiftningen skulle tillgodose behovet av planering för större enheter och i övrigt främja motionärernas intresse. Utskottet har även vid årets riksdag berört frågan om samhällsplanering i sitt utlåtande nr 12.

I proposition 1967: 61 med förslag till delning av byggnadsstyrelseorganisationen och inrättande av en särskild myndighet för plan- och byggnadsfrågor, statens planverk, uttalade departementschefen:

Slutligen kan framhållas att en ökande efterfrågan är att förutse på mark för expanderande och nytillkommande funktioner i samhället och inte minst på mark med speciella egenskaper. Denna efterfrågan sker i konkurrens med redan etablerade användningssätt likaväl som mellan de nya funktionerna inbördes. Det gör det angeläget att söka långsiktigt överblicka såväl efterfrågesidan som utbudssidan för att hushålla med de markresurser som står till förfogande. Detta är bakgrunden till min uppfattning att det behövs en riksöversikt beträffande markens användning i stort.

Inom det allmänna utredningsarbetets ram pågår nu intensiva studier med biträde av vissa till departementet knutna experter i syfte att belysa metoder och program för en sådan riksplanering. Först på grundvalen av erfarenheterna från dessa studier kan den lämpliga administrativa formen och eventuellt erforderliga lagstiftningsåtgärder tas upp till diskussion.

Av årets statsverksproposition (bil. 8, s. 2 och 15) framgår att det inledda arbetet för en förbättrad markanvändningsplanering fortsätter och att arbetet att få till stånd en översiktlig fysisk riksplanering intensifieras. Vidare uttalar departementschefen (s. 19) att han beräknar ett ökat medelutrymme för expertis och tillfällig arbetskraft, vilket motiveras bl. a. av de ökade utredningsinsatser, som krävs för det fortsatta arbetet på en översiktlig fysisk riksplanering. Av förslagsanslaget till avlöningar å 6 149 000 kr. avser enligt uppgift från departementet närmare 1 miljon kr. det fortsatta arbetet på en översiktlig riksplanering under en beräknad tid av två år. Från departementet har vidare upplysts att den första etappen av riksplanegruppens arbete som i huvudsak avsåg metodstudier avslutats samt att arbetet nu avses att fortsättas på departemental nivå med en sammanställning av planer från olika områden som berör samtliga departement och en kartläggning av konfliktområden. Det insamlade materialet skall utgöra underlag för en första fysisk riksplan, som endast kan få vägledande men ej juridiska verkningar med nuvarande lagstiftning. Det fortsatta riksplanearbetet är inte avsett att vara en bestående uppgift i departementet. För den i propositionen 1967:61 aviserade översynen av planlagstiftningen har utkast till direktiv skrivits. Sedan dessa överarbetats skall en utredning tillsättas. Därvid torde få förutsättas, att även frågan om en samordning av lantmäteristyrelsen och planverket kommer att beaktas.

Forskning (I: 49 och II: 77; I: 442 och II: 548)

För att verkställa utredning angående planeringen av forskning rörande våra naturresursers bevarande och utnyttjande jämte vissa därmed sammanhängande frågor tillsattes 1964 års naturresursutredning. Enligt direktiven (riksdagsberättelsen år 1965 s. 32) skulle utredningen kartlägga de befintliga resurserna för ifrågasvarande forskning samt avgränsa och beskriva forskningsområdet. Vidare skulle samordningsproblemen granskas, förslag till åtgärder att motverka negativa biverkningar av användningen av kemiska bekämpningsmedel avges samt slutligen möjligheterna till internationellt samarbete beträffande såväl biocidproblem som naturresursfrågor undersökas.

Utredningens expertgrupp för granskning av materialet rörande betningens effekter har avgivit betänkandet Utsädesbetningens effekter (SOU 1967:42). Därjämte har utredningen utgivit en sammanställning av överläggningar vid ett av utredningen ordnat kvicksilversymposium 1966. Utredningsarbetet har slutförts genom betänkandena Miljövårdsforskning del I. Forskningsområdet (SOU 1967:43) och Miljövårdsforskning del II. Organisation och resurser (SOU 1967:44). Tills vidare har utredningen kvar ett uppdrag att bevilja medel till forskningsändamål.

Betänkandets första del upptar bl. a. en inventering av uppgifter inom luftvårdsforskning, vattenvårdsforskning, biotops- och landskapsvårds-

forskning samt biocidforskning. I andra delen av betänkandet framlägges förslag om forskningens framtida organisation, varvid föreslås att ett fristående ledningsorgan för miljövarldsforskning, kallat statens nämnd för miljövarldsforskning, inrättas samt att inom jordbruksdepartementet skapas en miljövarldsheredning med departementschefen som ordförande.

På grundval av betänkandena har riksdagen förelagts proposition angående naturvarldsforskningens organisation m. m. (1968:37), vari föreslås att en forskningsnämnd inrättas inom naturvarldsverket med verkschefen såsom ordförande och med ett forskningssekreteriat att förbereda forskningsfrågor. Vidare behandlas frågan om att inrätta en särskild beredning på regeringsnivå för frågor på naturvarldsområdet och inom vissa delar av den fysiska samhällsplaneringen.

Luftvård (I: 49 och II: 77; I: 442 och II: 548)

Stadganden som kan läggas till grund för åtgärder mot luftföroreningar finns på flera olika rättsområden. Här må nämnas byggnadslagen, byggnadsstadgan, hälsovårdslagstiftningen, arbetarskyddslagstiftningen och trafiklagstiftningen.

Vid sidan härav har i domstolspraxis utbildats regler rörande s. k. immissioner. Denna praxis innebär att enskild person under vissa förutsättningar hos domstol kan utverka skydd mot bl. a. luftföroreningar från fast egendom.

År 1963 inrättades statens luftvårdsnämnd som centralt luftvårdsorgan med uppgift att främja och verka för samordning av luftvårdsarbetet i landet. Luftvårdsnämndens uppgifter har från den 1 juli 1967 övertagits av statens naturvarldsverk som blivit central myndighet för hela naturvarldsområdet.

Frågor om luftföroreningar har behandlats vid 1964 års riksdag i anledning av motionsyrkanden om utredning i syfte att få till stånd lagstiftning mot luftföroreningar (andra lagutskottets utlåtande nr 62 år 1964). Motionerna avslogs av riksdagen under hänvisning till den intensifiering och utvidgning av luftvårdsarbetet som kommit till stånd genom inrättandet av luftvårdsnämnden och utvidgning av immissionssakkunnigas uppdrag.

Även vid 1965 års riksdag behandlade andra lagutskottet motionsyrkanden angående luftvård (utlåtande nr 77 år 1965). Yrkandena, som avsåg inrättande av luftvårdsförbund, avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen.

Immissionssakkunniga har avgivit förslag till lagstiftning bl. a. mot luftföroreningar i sitt betänkande Luftförorening, buller och andra immissioner (SOU 1966:65). De sakkunnigas förslag har remissbehandlats. Här efter har justitiedepartementet uppdragit åt naturvarldsverket att utreda dels de organisatoriska konsekvenserna av att förlägga tillståndsprövningen i immissions- och vattenföroreningsärenden till verket, dels förfarandet i sådana ärenden. I anledning härav har verket upprättat en den 20 februari

1968 dagtecknad promemoria vilken jämte tidigare förslag för närvarande överarbetas inom departementet. Den tidigaste tidpunkt som det väntade lagförslaget kan träda i kraft har angivits till den 1 juli 1969.

I immissionssakkunnigas betänkande diskuteras bl. a. frågor om normer eller riktvärden för emissions- och immissionsgränser för luftförorenande ämnen. Byggnadsstyrelsen har gjort en utredning angående övergång till svavelfattiga oljor då det gäller statens fastigheter. Motsvarande utredning har gjorts av Stockholms stad i fråga om stadens fastigheter. Luftvårdsnämnden har under 1967 beslutat rekommendera riktvärden för maximal svaveldioxidhalt i utomhusluft enligt meddelande 6601 till hälsovårdsnämnderna i riket. Inom naturvårdsverket har i december 1967 utarbetats en promemoria beträffande kontroll av svaveldioxidutsläpp.

Kommunikationsdepartementets ledningsgrupp rörande utvecklingsarbete på bilavgasområdet har under hösten 1967 avgivit ett betänkande (Stencil K 1967: 8) med förslag till åtgärder beträffande dieselavgaser och beräknas före sommaren komma med ett nytt betänkande som gäller bensinavgaser.

Vattenförsörjning och vattenförorening (I: 49 och II: 77, I: 442 och II: 548; I: 448 och II: 547)

Bestämmelser om vattentäkter, varmed menas anläggningar för tillgodogörande av grundvatten, återfinns i vattenlagen i ett särskilt avsnitt av 2 kap., vilket i övrigt innehåller regler om byggande i vatten, tillämpliga även på ytvattentäkter. Reglerna är i huvudsak avsedda att reglera förhållandena mellan ägare till vattentäkt och av vattenuttaget berörda fastighetsägare.

Enligt gällande bestämmelser i 8 kap. vattenlagen får utsläpp av kloakvatten, varmed menas spillvatten och orenlighet som kommer från bostäder eller från verksamhet som inte hänförs till industriell rörelse, i regel inte ske utan att kloakvattnet undergått åtminstone låggradig rening, s. k. slamavskiljning. Vid prövning av vattendomstol av villkoren för att utsläppa kloakvatten från större samhällen och städer föreskrivs numera i regel att vattnet skall undergå höggradig, biologisk rening. Viss försöksverksamhet pågår med ytterligare rening av kloakvatten, det s. k. tredje reningssteget omfattande även näringsreduktion, och de första reningsverken med sådan rening har tagits i bruk. För utsläpp av industriellt avloppsvatten fordras enligt 8 kap. vattenlagen tillstånd av vattendomstol, varvid gäller att avledande ej får ske på sådant sätt att genom förorening av vattenområde uppkommer olägenhet av någon betydelse, med mindre föroreningens förebyggande prövas kräva åtgärder, som ej skäligen kan fordras.

För att stimulera kommunerna, som regelmässigt svarar för vattenförsörjning och omhändertagande av avloppsvatten, utgår statsbidrag till kommuner för att förse bebyggelseområden, som tagits i anspråk före den 1 juli

1959 med vatten- och avloppsanläggningar. Bestämmelserna härom är för närvarande föremål för omprövning. Förslag har framlagts i proposition nr 37 år 1968 om ändring av bestämmelserna i syfte att stimulera kommunerna att bygga effektivare reningsverk på så sätt att stödet helt inriktas på att främja byggande av avloppsreningsverk med långt gående rening. Bidrag föreslås även kunna utgå till kostnaderna för restaurering av förorenade vattenområden.

Utskottet behandlade senast vid 1967 års riksdag motionsyrkanden angående föroreningen av vattendrag genom vissa tvättmedel m. m. (utlåtande nr 22 år 1967), angående utredning med riktlinjer dels för vattenförsörjningens trygghet, dels för eliminerande av vattenföroreningar vid kusterna (utlåtande nr 23 år 1967) samt angående en fullständigare rening av avloppsvatten (utlåtande nr 24 år 1967). Utskottet betonade vikten av ökad forskning inom vattenvården och fann att ytterligare åtgärder borde vidtas för att stimulera en utbyggnad av reningsverk. Då emellertid berörda frågor var föremål för stor uppmärksamhet och förslag innefattande väsentliga förbättringar nyligen genomförts eller inom kort skulle komma att genomföras, fann utskottet ej skäl tillstyrka motionerna. Riksdagen godkände utlåtandena.

Tredje lagutskottet behandlade vid 1967 års riksdag motionsyrkanden angående bildande av vattenvårdsförbund och angående organisationen av dessa (utlåtande nr 32 år 1967). Vattenvårdsförbunden, som tillkommit sedan mitten av 1950-talet såsom frivilliga sammanslutningar mellan kommuner och industrier och andra intressenter, har till uppgift att främja vattenvården inom visst vattendrag eller del därav främst genom att kartlägga recipientförhållandena medelst vattenundersökningar. De utför inventeringar av vattenintag och avloppsutsläpp, ger upplysningar och rådgivning i vattenvårdsfrågor och strävar efter att skapa och vidmakthålla intresset för frivilliga åtgärder för att skydda vattnet. Utskottet framhöll att avsaknaden av lagstiftning i fråga om vattenvårdsförbund bidragit till en inte helt effektiv verksamhet och ansåg det vara angeläget att frågan om lagstiftning rörande vattenvårdsförbund närmare övervägdes. Utskottet uttalade att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att snarast möjligt föranstalta om utredning på området samt hemställde att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. Riksdagen godkände utlåtandet.

I naturresursutredningens hösten 1967 avgivna betänkanden (Miljö-vårdsforskning I och II) uttalas (del I, s. 76) att det kommer att fordras en planering av vattentillgångarnas utnyttjande för olika anspråk. Förslag till en plan för bedömning av vattentillgångarna inom ett nederbördsområde ges också. Utredningen anser att det speciellt med tanke på målsättningen för utnyttjande av vattnet i Sverige är av synnerlig vikt att en kartläggning av vattensituationen i olika avseenden snarast kommer till stånd.

Naturvårdsverket har i januari 1968 ingivit en framställning till justitiedepartementet angående en översyn av 8 kap. vattenlagen m. m. Häri föreslås bl. a. att kloakutsläpp från större tätortsbebyggelse i likhet med vad som gäller för utsläpp av avloppsvatten från vissa industriföretag blir koncessionspliktiga. Ändringar föreslås vidare beträffande muddring, tippning och sandsugning, varjämte föreslås en inskränkning av möjligheter till bräddning av obehandlat kloakvatten och en skärpning i fråga om reningsåtgärder avseende industriellt avloppsvatten.

Naturvårdsverket har vidare såsom nämnts under avsnittet Luftvård på uppdrag av justitiedepartementet utarbetat förslag rörande tillståndsprövningen i immissions- och vattenföroreningsärenden, vilket överarbetas inom departementet.

Internationellt samarbete (I: 49 och II: 77; I: 442 och II: 548, I: 728 och II: 932)

Inom de olika områdena av miljövården förekommer internationellt samarbete inom olika organ.

Nordiskt samarbete i biocidfrågor förekommer genom Nordforsks (Nordiska samarbetsorganisationen för teknisk-vetenskaplig forskning) pesticidsekretariat.

Genom den dansk-svenska öresundsvattenkommittén söker man klarlägga förhållandena i Öresund. Utnyttjandet av Östersjön som recipient har uppmärksamrats av naturresursutredningen i betänkandet Miljövårdsforskning, där bland forskningsuppgifter upptagits (del I, s. 113) bl. a. Östersjöns föroreningsförhållanden och hydrografi och angivits att arbetet lämpligen genomföres i internationell samverkan.

Inom OECD har på svenskamerikanskt initiativ sommaren 1966 hållits en konferens i Paris rörande biocidförekomst varvid de deltagande nationerna enades om att starta ett internationellt undersökningsprogram för jämförande studier av förekomst och spridning av biocider i omgivningen. Det internationella samarbetet har fortsatt under hösten 1967 vid ett möte i Skottland. Ett symposium rörande kvicksilverproblemen hölls i januari 1966. Ytterligare har bilateralt samarbete ägt rum med utländska forskare i luftföroreningsfrågor. Naturresursutredningen uttalar i betänkandet Miljövårdsforskning (del I, s. 33) att den begränsade faktorn är tillgången på forskare och inte bristen på uppgifter, samt att arbetet därför bör inriktas på svenska problem för att möjliggöra ett mottagande av information från utländsk forskningsverksamhet.

Möjligheterna till samarbete på vattenvårdsforskningens område undersöks. Sverige har åtagit sig att i samverkan med OECD organisera ett symposium rörande forskning i stora sjöar och sjösystem, vilket avses hållas i Uppsala våren 1968.

Även inom WHO har luft- och vattenföroreningsfrågor aktualiserats. Sålunda hölls under 1967 ett symposium om Health effects of air pollution.

WHO:s europaregion har vidare en flerårsplan med förslag att 1970—1972 skall arrangeras olika studier och kurser som rör kontroll av såväl vatten- som luftföroreningar.

Europarådet har beslutat att en europeisk vattenvårdskampanj skall pågå från 1968 till det europeiska naturvårdsåret 1970 samtidigt som medlemsstaterna rekommenderats genomföra anslutande nationella vattenvårdskampanjer. Beslut har med anledning härav fattats om att inrätta svenska nationalkommittén för den europeiska vattenvårdskampanjen 1968—1970. Kommittén har konstituerats vid sammanträde 1 januari 1968, varvid även utsetts arbetsutskott att dra upp riktlinjer för kampanjen och utreda kostnadsfrågan.

Utskottet

I motionsparet I: 442 och II: 548 hemställs om ett under parlamentarisk medverkan upprättat miljöpolitiskt handlingsprogram samt i motionsparet I: 502 och II: 631 om en utredning för att inpassa miljövården i ett långsiktigt planeringsprogram. Båda motionsparen upptar frågor om planering och syftar i första hand till att en parlamentarisk utredning tillsätts för den översiktliga och långsiktiga planeringen.

Utskottet vill hänvisa till vad planverket anfört i sitt remissvar och vad som även återgivits under avsnittet »Planering» rörande pågående arbeten med riksplanering och revision av planlagstiftningen.

Utskottet finner sålunda att de av motionärerna upptagna frågorna redan beaktas av det nytillkomna planverket och genom det pågående arbetet med riksplanering samt att ytterligare åtgärder är att förvänta inom kort genom den aviserade utredningen om planlagstiftningen. Utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka bifall till motionerna.

I motionsparet I: 49 och II: 77 framställs yrkanden under tre olika huvudpunkter med underyrkanden. I första punkten hemställs att riksdagen måtte hemställa att Kungl. Maj:t dels skall ge ytterligare direktiv till kommittén för barns utemiljö, dels låta utreda frågan om åtgärder för bevarande av kulturlandskapet.

Kommittén för barns utemiljö tillsattes enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1967 för att utreda frågor rörande tätortsmiljöns utformning med hänsyn till barns utomhusverksamhet. För utredningen har givits ingående och vittomfattande direktiv. Däri anförs bl. a. att de speciella problem som bör studeras är frågan huruvida den inbördes placeringen av lekplatser, fastighetsentréer, parkeringsplatser och framkörningsvägar skall regleras i detaljplan eller göras till del av byggnadslov. Vidare anförs att de sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp även andra än i direktiven nämnda frågor som sammanhänger med barns och ungdoms utomhusverksamhet inom bostadsområden. Från kommittén har

upplysts att den avser att behandla sådana frågor som aktualiserats i motionerna.

Vad angår motionsyrkandet om utredning för bevarande av kulturlandskapet behandlade utskottet senast vid 1967 års riksdag ett motionsyrkande om utredning syftande till förbättring av miljövården med särskild betoning på bl. a. de ekonomiska och praktiska betingelserna för att bevara vissa områden av det vikande odlingslandskapet (utlåtande nr 31 år 1967). Utskottet ansåg att de flesta frågor som omfattades av motionsförslagen skulle komma att övervägas inom den nya organisationen för naturvården med naturvårdsverket som central myndighet, varom proposition då förelåg (1967:59) och ansåg att någon ytterligare utredning inte kunde anses aktuell.

Utskottet får härtill hänvisa till vad naturresursutredningen anfört i sitt remissyttrande beträffande landskapsvård.

Med hänsyn till att de synpunkter på samhällsplanering som framförts i motionerna torde komma att beaktas av kommittén för barns utemiljö utan någon riksdagens åtgärd samt att landskapsvård av det slag motionärerna föreslagit omhänderhas av naturvårdsverkets landskapsbyrå finner utskottet ej skäl tillstyrka yrkandena under punkt I i motionerna I:49 och II:77.

Under punkt II a) i motionerna I:49 och II:77 hemställs om utökad forskning särskilt med avseende på luft- och vattenföroreningar. Utskottet anser med hänvisning till vad som anförts ovan under rubriken »Forskning» att motionärernas önskemål måste anses tillgodosedda med de förslag som framlagts i proposition nr 37 år 1968. Utskottet finner sålunda ej skäl tillstyrka detta motionsyrkande.

Yrkandena under II b) i motionerna I:49 och II:77 upptar frågor om normer i vad avser luft- och vattenföroreningar. Med hänvisning till vad som anförts under avsnittet »Luftvård» finner utskottet att de av motionärerna påtalade förhållandena starkt uppmärksammats av olika myndigheter och att redan tillsatta utredningar inom en nära framtid kan väntas avge förslag som syftar till att minska luftföroreningar på sätt motionärerna åsyftat. Även beträffande vattenföroreningar vidtas såsom anförts under »Vattenförsörjning och vattenförorening» ovan för närvarande åtgärder genom omarbetande av gällande lagstiftning i syfte att minska utsläpp av förorenat avloppsvatten. Härvid övervägs koncessionsplikt för varje större kloakutsläpp liksom skärpta bestämmelser för tillstånd att utsläppa industriellt avloppsvatten. Enligt utskottets mening synes åtgärder som syftar till en regelmässig prövning av varje större utsläpp av avloppsvatten lämpligare än att fastställa normer för högsta tillåtna föroreningsgrad för vatten som utsläppes i recipient. Utskottet finner sålunda ej skäl tillstyrka motionsyrkandena i denna del.

Frågor om vattenförsörjning och dess planerande aktualiseras i motions-

paren I: 49 och II: 77 under punkt II c) samt I: 448 och II: 547. Utskottet vill till en början erinra om de åtgärder som syftar till att minska förekommande vattenföroreningar och som för närvarande är under utarbetande i enlighet med vad som ovan anförts under »Vattenförsörjning och vattenförorening». Utskottet anser sådana åtgärder vara ägnade att förbättra möjligheterna till en god framtida vattenförsörjning. Enär en kartläggning och planering av vattenförsörjningen ingår i de arbetsuppgifter som naturvårdsverket tillagts anser utskottet att någon särskild utredning med syfte att kartlägga vattentillgångarna ej bör tillsättas och att ej heller naturvårdsverket behöver få något särskilt uppdrag att i samråd med annan myndighet utreda frågan. Utskottet förutsätter att naturvårdsverket kommer att ägna denna viktiga fråga stor uppmärksamhet och finner sig inte kunna tillstyrka bifall till motionerna i denna del.

Beträffande det under punkt II d) i motionsparet I: 49 och II: 77 framställda yrkandet om ökad upplysningsverksamhet mot föroreningar i naturen vill utskottet hänvisa till att den under 1967 tillsatta kommittén för ett renare samhälle fått i uppdrag att utreda frågor om åtgärder mot nedskräpning samt att bland naturvårdsverkets naturvårdande uppgifter även ingår upplysningsverksamhet. Utskottet finner det vara av vikt att erforderliga medel ställs till förfogande för denna verksamhet men anser sig ej böra tillstyrka motionsyrkandena i denna del.

Slutligen upptas i motionsparen I: 49 och II: 77 under punkt III samt i I: 728 och II: 932 miljövårdsfrågor med internationell räckvidd. Såsom framgår av avsnittet »Internationellt samarbete» är problem med luft- och vattenföroreningar mycket uppmärksammade av ett flertal internationella organ, bl. a. av världshälsoorganisationen (WHO), och ett internationellt samarbete förekommer mellan forskare i Sverige och flera andra länder. Utskottet finner det vara av vikt att det internationella samarbetet fortsättes samt att de internationella organens verksamhet följes men anser inte att någon utredning beträffande miljövård med internationell syftning bör tillsättas. Då härtill kommer att motionärernas önskemål beträffande behandling av luftföroreningsfrågor inom WHO redan synes tillgodosedda, kan utskottet ej tillstyrka bifall till motionsyrkandena i denna del.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att de sinsemellan likalydande motionerna I: 442 och II: 548, I: 502 och II: 631, I: 49 och II: 77, I: 448 och II: 547 samt motionerna I: 728 och II: 932 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 mars 1968

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande: från första kammaren: herrar Möller (s)*, Oscar Carlsson (s)*, Axel Kristiansson (cp)*, Yngve Persson (s)*, Helge Karlsson (s), Karl Pettersson (s), fru Hultell (h), herrar Kilsmo (fp), Ernst Olsson (cp), Blomquist (h), Ove Karlsson (s) och Wirtén (fp)*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), fru Jäderberg (s), herrar Hamrin i Kalmar (fp)*, Svensson i Kungälv (s)*, Dickson (h), Haglund (s)*, Rimås (fp), Larsson i Borrby (cp), Nilsson i Bästekille (h), Johansson i Växjö (cp), Hansson i Piteå (s) och Hugosson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Axel Kristiansson (cp), fru Hultell (h), herrar Kilsmo (fp), Ernst Olsson (cp), Blomquist (h), Wirtén (fp), Hamrin i Kalmar (fp), Dickson (h), Rimås (fp), Larsson i Borrby (cp), Nilsson i Bästekille (h) och Johansson i Växjö (cp), vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställen bort ha följande lydelse:

»Redan inledningsvis vill utskottet betona den stora räckvidd som miljöfrågorna har. Det står klart för utskottet att miljöpolitiken inte kan isoleras till vissa begränsade frågeställningar eller områden, utan den berör, i större eller mindre utsträckning, de flesta samhällsområden. Till miljöpolitiken hör sålunda frågor om vår yttre miljö t. ex. om natur, luft, vatten och bebyggelse. Dit måste också räknas frågor om anpassningen människor emellan och den verklighet som omger dem.

Utskottet vill framhålla miljöpolitikens starka *teknisk-ekonomiska anknytning*. Tekniken har stor skuld till att miljöfrågorna är brännande över hela världen, men är också vårt förnämsta hjälpmedel för att lösa miljöproblemen. De ekonomiska kalkylerna, på vilka de flesta beslut i samhället vilar, måste framgent i ökad omfattning anpassas till såväl fysiska som sociala miljöfaktorer.

För att veta hur vi klarar olika påfrestningar och veta vilka faktorer som påverkar vår livsmiljö behöver vi ökade kunskaper. *Forskning* behövs också för att finna ut de rätta och bästa metoderna för att göra miljön sådan som vi vill ha den. Enligt utskottets mening måste miljöforskning, på grund av den tvärvetenskapliga karaktären, förekomma inom de flesta forskningsområden. Naturresursernas utnyttjande är ett viktigt forskningsområde, och som utskottet redogjort för under rubriken »Forskning», har en värdefull utredning nyligen avlämnats i denna fråga. Den socialmedicinska och hälsovårdsorienterade forskningen är en annan viktig gren. I tillämpningsgrenar som samhällsplanering och bebyggelseplanering finns stora fält för miljövårdsforskningen.

Vad gäller kunskapsunderlaget bl. a. i fråga om de krafter som styr utvecklingen mot allt större befolkningskoncentrationer och beträffande t. ex.

näringslivets villkor och anpassningsmöjligheter har, som bl. a. redovisas i planverkets yttrande, viss forskning påbörjats. Enligt utskottets mening är det angeläget att fler forskningsprojekt inom detta område startas och att vidgade resurser ges i detta avseende. Utskottet vill särskilt poängtera önskvärdheten av att urbaniseringens konsekvenser för de enskilda individerna såväl i tätorter av skilda storlekar som i glesbygder studeras.

I likhet med motionärerna anser utskottet att *samhällsplaneringen* är av central betydelse i miljöpolitiken. En förutseende planering, med iakttagande av tidigare erfarenheter och strävan att utnyttja nya rön från skilda forskningsfält, såväl tekniska som samhällsvetenskapliga, kan förbättra vår miljö väsentligt med påföljd att påfrestningarna psykiskt och fysiskt på människorna minskar. Flera av de faktorer som hotar vår miljö i dag såsom luft- och vattenföroreningar, bullerstörningar från kommunikationsleder etc. går att begränsa eller helt eliminera genom en förbättrad samhällsplanering. Minst lika betydelsefullt är det att vårt stadslandskap genom insiktsfull planering utformas med optimal trivsel och funktion för innevanarna och att det stigande behovet av fritidsmiljöer inpassas såväl i närsamhället som i kringliggande region. Utskottet instämmer således i statens planverks yttrande i fråga om planeringens betydelse i miljöpolitiken.

Hittills har planeringen skett i stort sett på kommunal nivå även om regionplanering blivit alltmer förekommande. Kraven på en riksplanering har genom teknikens framväxt och urbaniseringens fortsatta utveckling rests med allt större skärpa. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att förberedande expertarbete pågått sedan något år tillbaka på departementsnivå i syfte att belysa metoder och program för en sådan *riksplanering*, samt att direktiv är under utarbetande för en utredning med uppgift att verkställa en översyn av planlagstiftningen.

Utskottet anser emellertid att så många intressekonflikter kommer att göra sig gällande att det fortsatta utredningsarbetet om riksplaneringens utformning bör ske under ledning av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Frågor som exempelvis var industrier och atomkraftverk skall lokaliseras i förhållande till fritids- och strövområden, hur kuststräckorna bäst skall användas, var kommunikationsleder och flygfält skall framdragas och placeras, vilka ytvattentäkter som speciellt måste skyddas, vilka natur- och odlade kulturlandskap som ur turistisk och trivselsynpunkt bör bevaras osv. är avvägningsfrågor som omedelbart måste bli föremål för överväganden och förslag.

Utskottet anser att en ny grund bör skapas för *utbildning* av samhällsplanerare. Deras kunskaper bör inte enbart sträcka sig till den fysiska planeringen utan även omfatta samhälls- och beteendevetenskapliga områden.

Enligt utskottets mening är det angeläget att samordna planeringsfrågorna för jordbruket och landskapsvården i bygder där jordbruket viker.

Mycket väsentligt är, som framhålles i föreliggande motioner, att vatten- och luftföroreningar, buller och andra *immissioner* motverkas. Samhället

måste prova olika vägar, förbud, avgifter, stimulansbidrag etc. för att nå resultat i detta avseende. Utskottet vill poängtera angelägenheten av ett intensifierat arbete på detta område. I det nya naturvårdsverket har bullerfrågorna hittills getts en undanskymd plats, men måste ägnas ökad uppmärksamhet i fortsättningen.

Av största betydelse för vår trivsel är *tryggheten att ha arbete* och därmed utkomst. Även arbetsplatsens lokalisering tillmäts stor vikt. Regionala utvecklingsplaner är angelägna för att skapa balans i befolkningsomflyttningarna, så att ökad hänsyn kan tas till människornas önskemål om bostadsort.

Miljöfrågorna har i högsta grad internationell räckvidd. Vårt land måste på allt sätt stimulera till ökade internationella engagemang för miljövården och vara berett att ekonomiskt stödja en sådan utveckling. Ett internationellt samarbete kring miljöfrågorna och jordens naturtillgångar bör dessutom ha en stor fredsbefrämjande effekt.

Miljöpolitiken omfattar snart sagt alla samhällsområden. Det är därför enligt utskottets mening angeläget att samhället tar ett helhetsgrepp på dessa frågor och antager ett samlande miljöprogram. I det föregående har utskottet redovisat den verksamhet som bedrivs på detta område av vissa myndigheter, utredningar, arbetsgrupper, forskningsprojekt etc. Det är väsentligt att detta arbete fortgår och vidgas, men ännu viktigare är att det samordnas och ges en preciserad inriktning. Den målsättning samhället vill ha för miljöpolitiken och de olika insatser som sker måste fastläggas i ett miljöpolitiskt handlingsprogram. Utskottet vill därför tillstyrka yrkandena i motionerna I: 442 och II: 548 samt I: 502 och II: 631 om att Kungl. Maj:t under parlamentarisk medverkan upprättar ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram. Frågan om riksplaneringens utformning bör i utredningsarbetet ges hög prioritet och behandlas med förtur. I detta arbete bör även beaktas de förslag och synpunkter som framförs i motionerna I: 49 och II: 77, I: 448 och II: 547 samt I: 728 och II: 932.

Utskottet hemställer därför,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 442 och II: 548, I: 502 och II: 631, I: 49 och II: 77, I: 448 och II: 547 samt I: 728 och II: 932 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

dels ett under parlamentarisk medverkan upprättat miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram,

dels att en parlamentariskt sammansatt utredning tillsätts för utformningen av en riksplanering».